

OLENTZARO (OTO TA POTOTO)

*Elurra tellatuan
Sakua lepuan
Ibilli bearko degu
Aurtengo neguan...*

Elurra mara-mara ari da, zuritu du mendian... Sukaldean makallaua beratzen eta osaba Prisko'k ekarritako bixigua sutan erretzen... Amama (Forua'ko alaba berez) intxaur-saltza gertatzen, bere errian sekulo-sekulotan egin daben modura.

Ona nolán: Lenengo intxaur mamiak atara, zapi txuri baten gañean birrindu botella borobil bategaz; ur apur batekin sutan imiñi eta olio gordiña bota gañetik (kollara-kada batzuek) eta egurtxo bategaz eragin. Iriña naastu saltza loditzeko, makallau printza batzuek eta gozoa ugari.

Baña, Gabon-gaba onetan gauza asko daude oraindik egiteko. Oto gizarteko gizona da eta giza-arteko artu-emonak zintzo betetzen alegiñak egiten ditu beti. Eta, gañera oitura zaarrak betetzeko ba'da, arreta aundiagoa-gaz oraindik. Eta, Olentzero gabe, ez da benetako Euskalerririk. Oto'k beintzat, ala usten dan.

Aurtengo Gabonetan Oto zoriontsu dabil; ez dabe ba Oto berbera aukeratu Olentzero' n papera egiteko... ! Amama intxaur-saltza prestatzen laga eta badoia kalera, gau onetako euskal kutsua galdu ez dedin.

- Aizak, i, Olentzero! (Zioan Joxe errementariak gaurko gau onen buruzagiak)

- Ez dok Olentzero esaten, Onentzero, baizik. (Eten dio Urliak aldamenetik).

- Bai, ik ori zarauztarra aizelako esaten dek; baña, guk Lazkao'n Olentzero esaten diagu.

- Baiña, Andoain'en Orontzero orrelan oi dabe eta, Leiza'n, nere amamaren errian, berriz, Oranzaro. (Pototo jakintsuak).

- Beno, Olentzero, Onantzero edo dana dalako zer ori zein zan jakin bear degu.

- Kopla zaarrak onela dio: (Berriz, ere Pototo'k)

*Emen eldu gerade
Berri on batekin
gure enbc/jadero
Olentzorekin.*

*Olentzero gurla
Ezin degu ase
Bakarrik jan dizkigu
Amar txerri gazte
Saieski ta solomo*

*Makila bat este
Jesus jaio dalako
Kontsola zaitetze.*

*Olentzero joan zaigu
Mendira lanera
Intentziñuarekin
Ikatz egitera
Aditu duenian
Jesus jaio dala
Laisterka etorri da
Berri ematera.*

- Pototo, ori gauza jarria dok! Jesus-en jaiotz-a]bistari eta tripazai...! Jesus'en mezulari eta mozkorra...! Ikazkiña izatea ez zait txarto iruditzen; baña, mozkorra?

- Barkatu, Joxe; baña, berriz be, Zarauzko berri ematen ditzut: Zarautz zaarreko etxeetan, Gabon gabeen, *Olentzero mokorra imintzen dogu sutan; eta ori ez da Olentzero ardoz ale mozkorra.* Olentzero mokorra eta emborra, baizik: sutan jartzen dan trunko aundi bat. Moskorra, mokorra, emborra edo trunkoa, guztiak dozak bat...

- Orduan, euskeraz geiegi ez zekien bateren batek *moskor* orretatik ateralco ebazan beste bertso onek:

*Olentzero, begi gorri,
Nun arrapatu dek arrai ori?
Itsasoko arrocketan
Bart arratzeko amaiketana...*

Edo, beste onek:

*Orra, orra gure Olentzero
Pipa ortzien duela
Eserita dago;
Kapoiake ere bai-tu
Arrautzatxuakin
Biar meriendatzeko
Botilla ardauxakin.*

Bat-batean Oto'ri adimena argitu zaio:

- Guk —dio— enbor orreri beti *Gabon-zuzie* esan diogu eta *Gabon-zuzie* gauza serioa dok.

- Bizkaia'n *Gabon-mukurra* Bedia'n eta *Gabon-subilla* Abadiño'n; Araba'n, berriz, euskera aastuta daukaten erri batsuetan, Gabon eta beste batzuetan Parrondoko esan oi diote *Olentzero-moskorra'ri* edo enborrari... (Pototo jakintsuak).

- Eta, *Olentzero-moskor* edo *enbor* ori, zertarako dok?

- Enbor aundia bear dau izan, Urte-berriraino gutxie-
nez, eta al ba'da, urte guztirako iraun dezan. Enbor onek
ikullua, korta, abereak eta etxeko baztar guztiak bede-
in-katzen dauz... eta, gaitz guztietatik gorde.

_ Olentzaro moskorra ez zan mozkorra eta zergaitik
imiñi bear diazute sato-ardoa lepotik zintzilik...? (Oto
protesta bizian)

- Arrazoi baten itxura badok: Olentzaro moskorra edo
Gabon-zuzie badok zer-edo-zer...! Misterio beltza dok au!
Zeñek argitu lezakeen. (Joxe'k kezka betetik).

- Aizak, Joxe, eta muturra zergaitik beztu bear diazu-
te? (Otok, berriro).

_ Olentzero ikazkiña ba'zan...

- Ago ixilik, ik ez dakit gauza orren berri. (Pototo'k)
Olentzero'k muturra beltza dau tximiñitiek beera jeisten
dalako, itaia eskuetan duela.

- Itaia, zertarako?

- Otaik ebagi eta sukaldea berotzeko Gabon-zuziaren
aldamenetan... Anboto'ko sorgiña ere agertzen oi da itai
baten itxuran... Itai ori illargi berriaren itxura ez ba'da...

- Oiek danok gauza xebreak dozak.

- Olentzaro, be, gauza xebreak inguraturik agertzen
da; erramua berbera be ekartzen dau.

- Zer erramua gero?

- Erramua euskeraz ereñotza dok eta Olentzaro ereño-
zagaz egindako estalpe batean atera bear dau, gauzak
ondo egiten ba'dira. Gañera itaia eskuan, eta al ba'litz,
enborra sutan...

- Eta, pipa?

- Pipa, txorixo eta lukainkak, botilla-ardoa eta sakua,
gerora erantsitako gauzak dozak... Sukaldeko tximiñitiek
beera datorrenean, itaia, bakarrik ekartzen dau eskuetan.

*;ic

Eztabaidatik argia sortzen ornen da... Askotan txinpar-
tak ere bai. Guztiak ez zeuden Pototo'rekin bat... Izan ere,
ba du Olentzero'k alako Zantzar'en alako itxuratxo
bat... Biak jeisten dira tximiñitiek beera. Biak zikin, biak
suarekin zer ikusi dutenak: Zantzar gizarajoa sutara
botaten dabe; olentzaro, berriz, suaren jabe da: berak argi-
tzen eta berotzen sukaldea, enbor aundi onekin.

Baiona eta Uztaritz'en erretzen daben Zantzar'en
mota batzuek badauz Olentzero'k andik edo artuta... Ez
litzake ain anigarri izango...Leikiena da. Orregaitik ez
zioten Oto'ri pipa ortzetatik kendu; ez eta lukainka eta
sato-ardorik ere, muturra beztu; itaia eta erramuak Poto-
to'ren arazoa zan.

Urten dabe kalera. Aterik ate. Asieran Olentzaro anda-
tan eramaten eben: gero, astoa ala gurdia ekani izan diote
errezago ibiltzeko. Koplari Pototo. Berak kanta eta berak
erantzun.

Eup! indartsu bategaz asten ziran etxe bakoitzean.
Gero Pototo bera bakarrik:

Emen eldu gerade

Berri on batekin... (eta abar)

Ondoren taldeak erantzun:

Orra, orra gure Olentzero
Pipa ortzian duela... (eta abar).

Baña, koplak orrek bukatzean, musika be aldatu egiten
dabe:

"Artolak dauka " bezela:

Olentzero buru aundia
Entendimentuz jantzia
Bar arratsian ustu digula
Amar arruako zagia...

"Andre Madalen" antzera:

Ari naizela, ari naizela
Nekatu zaizkit ezpañak;
Etxe ontatik espero ditut
Errial bi ta gaztañak.
Emango ba'zu, emazu
Bestela ezetz esazu,
Ate-ondoan otzak iltzera
Amak ez gaitu bialdu

Bete dabe sakua gaztaña, mizpero, intxaur, txorixo,
saieskiz eta abar... Aurtengoa be egin dogu. Ez dadilla
eten katerik...

Gabon aparria gertu dago Oto'ren etxean. Danok mai-
inguruan dirala, aita ogiari muturra kendu eta gordetzen
du datorren urterarte...

EGUBERRI-URTEBERRI

Oto kortako atean eguzki-lora bat josten ari da. Eguz-
ki-loreari kardalora be esan oi zaio.

- Zer darabilk or? (Pototo'k).

- Eguzki lorea ikulluko atean jartzen.

- Zertarako?

- Ondo ez zekiat: nere aitona orrela egiten ebalako,
edo

- Bai zera... I alproja xamarra aiz eta izango dok beste
arrazoien bat.

- Tximistarria ikulluan sartu ez dedin.

- Eta, beste anazoibiderik?

- Arbereak gaxotu ez ditezen.

- Ez dakiela eguzkilorea zeñen irudia dan?

- Orrenbeste badakit: Eguzkiaren irudia.

- Mundu onetan Eguzkiak ditu indarrak. Berak bizi-
arazten ditu baztar guztiak. Berak bakarrik ez; bere iru-
diak ere bai. Irudia eta iruditzen dana, biak alkarri lotuta
daude alkanen artean sortzen dan indar berezi batekin.
Izena eta izana bezela. Ire kortako Eguzkilorea eta Eguz-
kiak, biak, bat dozak. Eguzkiak gordetzen ditu ire ikullu-
ko abereak eta etxea... (Pototok sermoilari).

- Gaur gabon. Gabon eguna Eguberri izan oi da beti.
Eguberri izena zer dan? Eguberri, Argiberri da.

- Nundik asmatu dok ori?

